

NACIONALINĖ TEISĖS ŽINIŲ OLIMPIADA

CIVILINĖ IR CIVILINIO PROCESO TEISĖ

ĮVADINĖ DALIS

CIVILINĖS TEISĖS ŽINIOS

Civilinės ir civilinio proceso teisės žinios leidžia jaustis saugiau ir ramiau dėl ateities, nes šių teisės šakų žinios ir praktiniai įgūdžiai įgalina praktiškai veikti ir tvarkyti savo gyvenimą.

Civilinės teisės funkcija yra **reguluoti** civilinius teisinius santykius, tačiau yra ir **apsauginių normų**, numatančių sankcijas, kurių tikslas – atkurti padėtį, buvusią iki teisės pažeidimo.

Civilinės teisės funkcijos skirstomos taip:

Apsauginė. Tikslas užtikrinti, kad asmenys galėtų įgyvendinti savo civilines teises ir pareigas.

Reguliavimo. Tikslas reguliuoti civilinius teisinius santykius.

Prevencinė. Tikslas užkirsti kelią civilinės teisės pažeidimams.

Pagrindinis civilinės teisės šaltinis yra Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (CK), o civilinio proceso – Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (CPK).

Dirbtinis intelektas gali turėti reikšmingą poveikį šiam procesui, automatizuojant sutarčių sudarymą, teisiųjų dokumentų peržiūrą ir netgi sprendimų priėmimo procesus.

CIVILINĖS TEISĖS ŽINIOS

Fizinio asmens civilinis teisnumas atsiranda jo gimimo momentu ir išnyksta, jam mirus.

Fizinio asmens civilinis veiksnumas – galėjimas savo veiksmais įgyti civilines teises ir susikurti civilines pareigas. Fizinį asmenų civilinis veiksnumas atsiranda visa apimtimi, pasiekus pilnametystę, t. y. suėjus aštuoniolikai metų amžiaus.

Įdomu: kai įstatymai leidžia fiziniam asmeniui sudaryti santuoką anksčiau nei sueis aštuoniolika metų, asmuo, kuriam nėra suėjęs šis amžius, įgyja visišką civilinį veiksnumą nuo santuokos sudarymo momento.

Civilinis teisnumas yra vienas iš esminių juridinio asmens požymių. Juridinio asmens teisnumas – tai galėjimas turėti konkrečias civilinių įstatymų numatytas ar jų nedraudžiamas teises ir pareigas.

Juridinio asmens veiksnumas – galėjimas savarankiškai, savo veiksmais įgyti teises ir pareigas bei jas įgyvendinti. Juridinio asmens teisnumas atsiranda kartu su veiksnumu.

Mykolas Romeris
universitetas

CIVILINĖS TEISĖS ŽINIOS

Civilinės teisės šaka siejama ir **šeimos santykius**. Šeimos santykiai apima santuokos sudarymą, pripažinimą negaliojančia ir jos pabaigą, sutuoktinių turtines teises ir pareigas, vaikų ir tėvų tarpusavio teises ir pareigas, įvaikinimą, kitų šeimos narių teises ir pareigas, globą ir rūpybą, civilinės būklės aktų (gimimo, įvaikinimo, santuokos bei mirties) reglamentavimą.

Įdomu! Civilinė teisė apima ir, atrodytų, kasdienius, tačiau teisiškai labai svarbius aspektus, pavyzdžiui, vaiko vardo suteikimą. Vaikui vardas (vardai) suteikiamas tėvų susitarimu. Tačiau, jei tėvai nesutaria, tuomet galutinį sprendimą priima teismas, priimdamas nutartį.

Tai – puikus pavyzdys, kaip net kasdieniai gyvenimo klausimai gali turėti teisinį pagrindą ir reikalauti oficialaus sprendimo.

Mykolas Romeris
universitetas

CIVILINĖS TEISĖS ŽINIOS

Civilinė teisė reguliuoja **paveldėjimo teisinius santykius**. **Paveldėjimas** – tai mirusio fizinio asmens turtinių teisių, pareigų ir kai kurių asmeninių neturtinių teisių perėjimas jo įpėdiniams pagal įstatymą arba (ir) įpėdiniams pagal testamentą.

Paveldimi **materialūs dalykai** (nekilnojamieji ir kilnojamieji daiktai) ir nematerialūs dalykai (vertybiniai popieriai, patentai, prekių ženklai ir kt.), palikėjo turtinės reikalavimo teisės ir palikėjo turtinės prievolės, įstatymų numatytais atvejais intelektinė nuosavybė (autorių turtinės teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius, gretutinės turtinės teisės bei teisės į pramoninę nuosavybę) ir kitos įstatymų nustatytos turtinės teisės bei pareigos.

Nepaveldimos **asmeninės neturtinės ir turtinės teisės**, neatskiriama susijusios su palikėjo asmeniu (teisė į garbę ir orumą, autorystė, teisė į autorinį vardą, į kūrinio neliečiamybę, į atlikėjo vardą ir atlikimo neliečiamybę), teisė į alimentus ir pašalpas, mokamas palikėjui išlaikyti, teisė į pensiją, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis.

Paveldėjimo pagrindai: **pagal įstatymą ir pagal testamentą**.

Mykolas Romeris
universitetas

CIVILINĖS TEISĖS ŽINIOS

Nuosavybės teisė – tai teisė savo nuožiūra, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmens teisių ir interesų, valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti. Nuosavybės teisė yra absoliutaus pobūdžio. Tai reiškia, kad savininkas šią teisę gali naudoti prieš visus asmenis. Jis gali reikalauti jo, kaip savininko, teisių nepažeidinėti ir iš bet kurio pažeidėjo gali reikalauti pašalinti pažeidimus.

Asmuo turi žinoti: naudodamasis savo nuosavybe neturi teisės pažeisti kito asmens teisių !

Nuosavybės teisė gali būti įgyjama: 1) pagal sandorius; 2) paveldėjimu; 3) pasisavinant vaisius ir pajamas; 4) pagaminant naują daiktą; 5) pasisavinant bešeimininkį daiktą; 6) pasisavinant laukinius gyvūnus, laukines ir namines bites; 7) pasisavinant beprižiūrius ir priklydusius naminius gyvūnus; 8) pasisavinant radinį, lobį; ir kt.

CIVILINĖS TEISĖS ŽINIOS

Kas yra **civilinė atsakomybė**? **Civilinė atsakomybė** – tai turbinė prievolė, kurios viena šalis turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti padarytus nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius).

Civilinė atsakomybė yra dviejų rūšių: **sutartinė** (atsiranda dėl to, kad neįvykdoma ar netinkamai įvykdoma sutartis) ir **deliktinė** (atsiranda dėl žalos, kuri nesusijusi su sutartiniais santykiais, išskyrus atvejus, kai įstatymai nustato kitaip).

Įdomu: asmuo, kurio veikla susijusi su didesniu pavojumi aplinkiniams (transporto priemonių, mechanizmų, elektros ir atominės energijos, sprogstamųjų ir nuodingų medžiagų naudojimas, statybos ir t. t.), privalo atlyginti didesnio pavojaus šaltinio padarytą žalą, jeigu neįrodo, kad žala atsirado dėl nenugalimos jėgos arba nukentėjusio asmens tyčios ar didelio neatsargumo. Taigi, dėl dirbtinio intelekto, kaip galimo didesnio pavojaus šaltinio, sukeltos žalos, būtų galima reikalauti atlyginti remiantis civilinės atsakomybės teisiniu reguliavimu.

Dirbtinis intelektas gali lemti civilinės atsakomybės atsiradimą, ypač kai jis klaidingai priima sprendimus, kurie sukelia žalos. Civilinė atsakomybė gali būti taikoma, jei naudojant DI padaroma turbinės ar neturtinės žalos, tačiau pats DI nėra laikomas civilinės atsakomybės subjektu.

CIVILINĖS TEISĖS ŽINIOS

Civilinė teisė saugo ir asmenines, kiekvienam žmogui svarbias teises ir vertybes. Specifinės fizinių asmenų teisės yra: teisė į vardą, teisė į atvaizdą, teisė į privatų gyvenimą ir jo slaptumą, teisė į asmens garbę ir orumą, teisė į kūno neliečiamumą ir vientisumą ir pan.

Asmuo turi teisę reikalauti teismo tvarka paneigti paskleistus duomenis, žeminančius jo garbę ir orumą ir neatitinkančius tikrovės, taip pat atlyginti tokių duomenų paskleidimu jam padarytą turtinę ir neturtinę žalą.

Įdomu: neturtinės žalos atlyginimo priteisimas priklauso nuo paskleistų žinių pobūdžio, paplitimo, paskleidusiojo tikslų, kaltės laipsnio ir kitų aplinkybių, taip pat turi būti atsižvelgta, ar paskleisti duomenys yra apie privatų ar viešąjį asmenį.

Mykolas Romeris
universitetas

CIVILINIO PROCESO TEISĖS ŽINIOS

Civilinis kodeksas pasako „kokias teises ir pareigas aš turiu“, tačiau ji nepasako „kaip man apginti mano turimą teisę, jeigu ją kažkas pažeidžia ar susiduriu su kliūtimis jas įgyvendinant“. Dėl to civilinio proceso teisė reguliuoja civilinės teisės įgyvendinimo tvarką. Pavyzdžiui, Jūs sumokėjote už prekę nurodytam pardavėjui, tačiau Jūs prekės negavote. Ką tuomet daryti?

Civilinio proceso teisė – sistema teisės normų, reguliuojančių teismo, byloje dalyvaujančių asmenų ir kitų proceso dalyvių veiklą teismui nagrinėjant ir sprendžiant civilines bylas ir vykdant teismo sprendimus.

Civilinis procesas – tam tikra veikla, kuri kyla iš materialinių teisės normų subjektų – ginčo šalių nesutarimo. Civiliniame procese atsiranda trečioji šalis – teisminė institucija. Gali atsirasti ir daugiau subjektų, pavyzdžiui, prokuroras, liudytojai, ekspertai.

Civilinio proceso principai:

Teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos

Teisingumą vykdo teismai vadovaudamiesi lygybės įstatymui ir teismui principu

Proceso koncentracija ir ekonomiškumas

Kooperacijos principas

CIVILINIO PROCESO TEISĖS ŽINIOS

Dalyvaujančiais byloje asmenimis laikomi proceso dalyviai, turintys teisinį suinteresuotumą bylos baigtimi.

Idomu: nepilnamečiai nuo keturiolikos metų turi teisę kreiptis į teismą dėl savo teisių ar įstatymų saugomų interesų gynimo savarankiškai, jeigu ginčas yra dėl santykių, kuriuose jie turi visišką civilinį veiksnumą.

Civilinio proceso šalys:

leškovu arba atsakovu gali būti fiziniai ir juridiniai asmenys

Asmenys gali vesti savo bylas teisme patys arba per atstovus.

CIVILINIO PROCESO TEISĖS ŽINIOS

Civilinės bylos teismuose nagrinėjamos pagal nustatytą kompetenciją, vadovaujantis CPK nustatyta tvarka.

Lietuvoje veikia **bendrosios kompetencijos** teismai ir **specializuoti** teismai.

Apylinkės teismas yra pirmoji instancija, kuri nagrinėja civilines bylas, priskirtas jo kompetencijai. **Apygardos teismas** yra pirmoji instancija, kuri nagrinėja civilines bylas, įstatymo priskirtas jo kompetencijai, bei apeliacinė instancija apylinkių teismų sprendimams ir nutartims. **Lietuvos apeliacinis teismas** yra apeliacinė instancija byloms, kurias kaip pirmosios instancijos teismai išnagrinėjo apygardų teismai.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra vienintelė kasacinė instancija įsiteisėjusiems bendrosios kompetencijos teismų sprendimams ir nutartims. Jis formuoja vienodą teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus ir kitus teisės aktus.

DAUGIAU INFORMACIJOS – mokomojoje medžiagoje Nacionalinės teisės žinių olimpiados pasirengimui!

NACIONALINĖ TEISĖS ŽINIŲ OLIMPIADA

Mykolas Romeris
universitetas

